

Vetenskap och beprövad erfarenhet i socialtjänsten

[INFO]

Denna presentation är en sammanfattning av Socialstyrelsens skrift *Om beprövad erfarenhet i socialtjänsten* (artikelnr 2025-6-9665).

Skriften kan laddas ner på Socialstyrelsens webbplats:

<https://www.socialstyrelsen.se/publikationer/om-beproavad-erfarenhet-i-socialtjansten-2025-6-9665/>

- På anteckningssidorna under bilderna finns mer information för dig som ska hålla presentationen.
- Du kan välja ut de bilder som är mest relevanta för ditt sammanhang.
- I slutet finns även förslag på reflektionsfrågor.

/2025-06-23

Lagkrav ska stärka kvaliteten

Verksamheten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet.

Enligt den nya socialtjänstlagen (2025:400) ska socialtjänstens verksamhet bedrivas i enlighet med *vetenskap och beprövad erfarenhet*.

- Bestämmelsen har kommit till för att stärka kvaliteten och främja en kunskapsbaserad socialtjänst med likvärdiga, effektiva och säkra insatser.

Socialstyrelsen reder ut begreppen

Skriften finns på Socialstyrelsens webbplats.

Ladda ner [här](#) eller via QR-koden.

 Socialstyrelsen

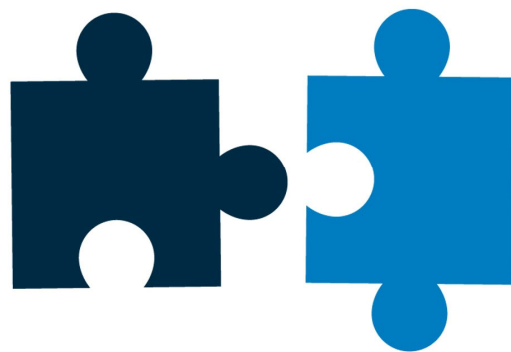
Men vad innebär egentligen vetenskap och beprövad erfarenhet i socialtjänsten?

Den frågan utreds i Socialstyrelsens skrift *Om beprövad erfarenhet i socialtjänsten*.

- Syftet är att bidra till ökad kunskap och samsyn, för att minska risken för missförstånd, främja diskussioner och stärka arbetet mot en mer kunskapsbaserad socialtjänst.
- Den primära målgruppen är chefer, verksamhetsutvecklare, utredare och professionella i socialtjänsten, men även politiker, forskare och alla andra som vill främja en mer kunskapsbaserad socialtjänst.

Kunskapsbaserad socialtjänst – ett paraplybegrepp

- Evidensbaserad praktik med fokus på insatser för den enskilde
- Kunskap om hur verksamheten kan planeras, styras och organiseras
- Personal med lämplig utbildning och erfarenhet

 Socialstyrelsen

Vi börjar med begreppet *kunskapsbaserad socialtjänst*.

- Ett av ledorden i den nya socialtjänstlagen är att socialtjänsten ska bli mer kunskapsbaserad.
- Man kan säga att "kunskapsbaserad socialtjänst" fungerar som ett paraplybegrepp, som omfattar flera olika delar som tillsammans ska stärka kvaliteten i arbetet.

Här tar vi upp tre viktiga delar:

1. Evidensbaserad praktik är en hörnsten i en kunskapsbaserad socialtjänst.
 - Evidensbaserad praktik är en modell för att förena "bästa tillgängliga kunskap" med de professionellas expertis och information om den enskildes personens situation, erfarenheter och önskemål.
 - Modellen poängterar vikten av kunskap om metoder och arbetssätt i det klientnära arbetet.
2. Men det behövs också annan kunskap för att driva en verksamhet av god kvalitet. Det behövs ett bredare perspektiv som även inkluderar kunskap om t.ex.:
 - Hur verksamheten kan planeras, styras och organiseras.
 - Och kunskap om målgruppers behov, livssituation och utmaningar.
3. Enligt socialtjänstlagen ska personalen ha "lämplig utbildning och erfarenhet".

- Vetenskap och beprövad erfarenhet får betydelse först när kompetent personal kan tillämpa kunskapen i praktiken.
- Det gör att långsiktig kompetensförsörjning och kontinuerlig kompetensutveckling också är viktiga delar av en kunskapsbaserad socialtjänst.

Vetenskap

Avser vetenskaplig kunskap som tagits fram med olika forskningsmetoder.

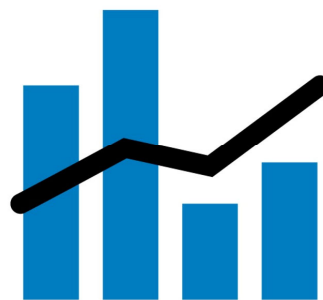
I förarbetena till socialtjänstlagen definieras vetenskap som "vetenskaplig kunskap som tagits fram med hjälp av olika forskningsmetoder".

För att förstå vad det betyder kan vi titta närmare på vad som kännetecknar den vetenskapliga metoden.

- Forskning kan se ut på många olika sätt, men det finns ändå vissa gemensamma drag vi kan lyfta fram.

Vad kännetecknar forskningen?

- Systematiska studier med tydliga metoder
- Syftet är att bidra med *ny* kunskap
- Transparens och kritisk granskning
- Kunskapen stärks när flera studier visar liknande resultat

Vad kännetecknar forskningen och det vetenskapliga arbetsättet?

Vi kan särskilt lyfta fram fyra saker:

1. Forskare studerar verkligheten på ett systematiskt sätt.
 - Det innebär att material samlas in, bearbetas, analyseras och tolkas med tydliga metoder.
2. Syfte är att bidra med *ny* kunskap.
 - Forskning går ut på att täppa till de kunskapsluckor som finns i tidigare forskning.
 - Eller att fylla på med ny kunskap där kunskapsläget anses vara för svagt.
3. Transparens och kritisk granskning är helt centralt i forskningen.
 - Innan en studie publiceras granskas den av oberoende forskare. (Det kallas peer-review.)
 - Därför måste studien beskrivas öppet och noggrant så att utomstående har möjlighet att granska och värdera den.
4. En tydlig beskrivning gör också att andra kan upprepa studien.
 - Om andra forskare kommer fram till liknande resultat, så stärker det resultatets trovärdighet.

- Den vetenskapliga kunskapen anses alltså starkare om flera studier pekar i samma riktning.

Beprövad erfarenhet

Avser kunskap som vuxit fram i verksamheten genom att kunskaper från profession och brukare har synliggjorts, värderats och systematiserats genom uppföljning, dokumentation, kritisk granskning och spridning.

I förarbetena till socialtjänstlagen definieras beprövad erfarenhet som:

- "Kunskap som vuxit fram i verksamheten genom att kunskaper från profession och brukare har synliggjorts, värderats och systematiserats genom uppföljning, dokumentation, kritisk granskning och spridning."
- Hur ska man förstå detta? Vad betyder det egentligen?

Det handlar om erfarenheter, men också om att dessa erfarenheter är beprövade.

- Det finns flera nyckelord i definitionen som ger vägledning för att förstå vad beprövad erfarenhet innebär.

Utgångspunkten är **erfarenheter** från *profession och brukare*.

- Dessa erfarenheter har *vuxit fram i verksamheten*. Det handlar inte om enskilda individers personliga erfarenheter.
- I definitionen ingår ett element av *spridning*, vilket kan tolkas som att den beprövade erfarenheten är spridd i meningen att den delas av flera i verksamheten.
- Beprövad erfarenhet är alltså en kollektiv snarare än individuell kunskap.

Dessa delade erfarenheter behöver dock inte vara beprövad erfarenhet. De behöver också vara just **beprövade**.

- Det innebär att de har *värderats och granskats kritiskt*.
- Då behöver de vara beskrivna och *dokumenterade* så att de kan sammanställas och

analyseras på ett *systematiskt* sätt.

Beprovad erfarenhet kan skapas lokalt

- Beprovad erfarenhet förutsätter ett systematiskt arbetssätt. Men behöver *inte* leva upp till forskningens höga krav.
- Beprovad erfarenhet skapas lokalt med enklare metoder, t.ex.:
 - Individbaserad systematisk uppföljning (ISU)
 - Lokala utvärderingar
 - Brukarundersökningar
 - Systematiskt kvalitetsarbete

Beprovad erfarenhet förutsätter alltså ett systematiskt arbetssätt.

- I förarbetena är begreppet tydligt kopplat till dokumentation, systematisk uppföljning och kritisk granskning.

Men det är *inte* forskning det handlar om. Beprovad erfarenhet kan tas fram med enklare metoder.

- Beprovad erfarenhet behöver inte vara så svårt och komplicerat.
- Det handlar om att tillvarata information och erfarenheter som finns i verksamheten – men att göra det på ett systematiskt sätt.
- Då kan vi använda oss av metoder som redan finns i många verksamheter, t.ex.:
 - Individbaserad systematisk uppföljning
 - Utvärderingar
 - Brukarundersökningar
 - Systematiskt kvalitetsarbete

Vad göra när det saknas kunskap?

- På vissa områden saknas både vetenskap och beprövad erfarenhet.
- Socialtjänstlagen utgör *inte* något hinder för socialtjänsten att bedriva verksamhet inom dessa områden.
- Men här kan det bli extra viktigt att följa upp och utvärdera.

På många områden är kunskapen begränsad. Det är en utmaning i socialtjänsten.

- Ibland saknas forskning. Ibland saknas även beprövad erfarenhet.
- Vad ska man då göra om det saknas vetenskap och beprövad erfarenhet på ett område?

Socialtjänstlagen utgör *inte* något hinder för socialtjänsten att ändå bedriva verksamhet inom detta område.

- Vi måste kunna agera även om kunskapsläget är svagt.

Men i dessa lägen blir det extra viktigt att följa upp och utvärdera.

- Vi i verksamheten behöver prioritera vilka områden, som det är särskilt viktigt att följa upp och utvärdera.
- På så sätt kan beprövad erfarenhet gradvis byggas upp på områden där det saknas kunskap.

Flera olika typer av kunskap behövs

- Kunskap om metoder och arbetssätt
- Men också kunskap om helheten runt dessa metoder och arbetssätt
- *Vilken kunskap behövs för att organisera, driva och vidareutveckla en verksamhet med god kvalitet?*

I socialtjänstlagen står att socialtjänstens **verksamhet** ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet.

Det innebär ett brett synsätt på kunskap.

- Det är viktigt att använda bra och effektiva metoder. (Det som ibland kallas evidensbaserade metoder.)
- Men det är inte allt. Även de bästa metoderna kan fungera dåligt om de stoppas in i en dåligt fungerande verksamhet.

Därför behöver helheten och organisationen runt våra metoder och arbetssätt också bygga på kunskap.

- Man kan fråga sig: *Vilken kunskap behövs för att organisera, driva och vidareutveckla en verksamhet med god kvalitet?*

Svaret på den frågan kan exempelvis vara att vi kan behöva kunskap om:

- Organisering, styrning, ledning och planering.
- Målgruppers behov, livssituation och utmaningar.
- Risk- och skyddsfaktorer för olika typer av problem, utmaningar och sjukdomar.
- Samverkan och teamarbete.
- Kompetensförsörjning, arbetsmiljö och arbetsvillkor.

- Och så vidare. Det finns många kunskapsfält som kan bidra till att utveckla verksamheten.

Andra viktiga kunskapsformer

- Praktisk kunskap
- Professionell expertis
- Praxis – etablerade arbetssätt och förhållningssätt

Figur 1. Modellen för evidensbaserad praktik

Avslutningsvis kan vi förtydliga att all viktig kunskap inte ryms inom vetenskap och beprövad erfarenhet.

Praktisk kunskap, professionell expertis och praxis beskrivs ibland som beprövad erfarenhet.

- Men de här kunskapsformer ryms inte i den definition som finns i socialtjänstlagens förarbeten.
- Det betyder *inte* att de här kunskaperna är oviktiga.
- Tvärtom, de är helt nödvändiga för att göra ett bra jobb och driva en verksamhet med god kvalitet.

[MÖJLIG FÖRDJUPNING]

Praktisk kunskap kännetecknas av att den är personlig och uttrycks genom handling.

- Den sitter i kroppen, händerna och ryggmärgen.
- Därför är den svår att dokumentera och sprida i skrift.
- Den förs istället vidare genom övning, där nya medarbetare lär av mer erfarna kollegor. Man ser, härmar, testar och lär sig succesivt.

Professionell expertis handlar om förmågan att kombinera olika kunskapsformer:

(1) Bästa tillgängliga kunskap, (2) sin egen professionella erfarenhet, (3) information om den specifika personens situation/behov, samt (4) personens erfarenheter och önskemål.

- Professionell expertis kan beskrivas som de samlade teoretiska *och* praktiska kunskaper som en yrkesutövare har tillägnat sig genom både utbildning och arbetslivserfarenhet.
- I modellen för evidensbaserad praktik är professionell expertis en egen kunskapsform (cirkeln i mitten).
- Beprövad erfarenhet tillhör istället bästa tillgängliga kunskap.

Praxis är de handlingsmönster, metoder och arbetssätt som över tid accepterats och etablerats inom en viss organisation eller profession.

- En tydlig praxis gör att arbetet kan flyta på smidigt, bli effektivt och förutsägbart.
- Praxis kan bygga på välgrundad kunskap, men också på gamla vanor, förlegade idéer, missförstånd eller fördomar.
- Därför är praxis inte beprövad erfarenhet.
- Men beprövad erfarenhet kan skapas genom att synliggöra, dokumentera och systematiskt granska praxis.

Diskussionsfrågor

- Hur arbetar vi idag med att dokumentera, beskriva, följa upp och granska våra arbetssätt? Gör vi det på ett systematiskt sätt?
- Vilka av våra arbetssätt tror vi skulle kunna utvecklas till beprövad erfarenhet? Vad behöver vi göra i så fall?
- Vilka områden, insatser och arbetssätt är särskilt viktiga för oss att följa upp och utvärdera? Vad ska vi prioritera som första steg?
- När vi saknar forskningsstöd för ett arbetssätt – hur kan vi då tänka för att avgöra om det ändå är lämpligt att använda?
- Mot bakgrund av vår reflektion vad ser vi att nästa steg kan vara? Vad kan vi börja med? Vad behöver vi fortsätta utveckla?

[Förslag på möjliga diskussionsfrågor som kan lyftas i arbetsgruppen.]

Först två frågor för reflektion kring nuläget i verksamheten:

- Hur arbetar vi idag med att dokumentera, beskriva, följa upp och granska våra arbetssätt? Gör vi det på ett systematiskt sätt?
- Vilka av våra arbetssätt tror vi skulle kunna utvecklas till beprövad erfarenhet? Vad behöver vi göra i så fall?

Ytterligare viktiga frågor att diskutera tillsammans:

- Vilka områden, insatser och arbetssätt är särskilt viktiga för oss att följa upp och utvärdera? Vad ska vi prioritera som första steg?
- När vi saknar forskningsstöd för ett arbetssätt – hur kan vi då tänka för att avgöra om det ändå är lämpligt att använda?
- Mot bakgrund av vår reflektion vad ser vi att nästa steg kan vara? Vad kan vi börja med? Vad behöver vi fortsätta utveckla?
- Hur och när följer vi upp det?

Har du frågor?

Emanuel Åhlfeldt, utredare på Socialstyrelsen

emanuel.ahlfeldt@socialstyrelsen.se

